

A Stanford Egyetem tanárképzésének gyakorlatorientáltsága

K. Nagy Emese

az Eszterházy Károly Egyetem egyetemi docense
nagy.emese@uni-eszterhazy.hu

Írásunk célja a világ egyik legeredményesebb pedagógusképző programjának, a Stanford Egyetem tanárképzésének a bemutatása (Link1 és Link2). Gondolatsorunk, két arányai-ban eltérő, tartalmi egységre tagolódik: kevésbé hangsúlyos részként jelenik meg Kalifornia Állam pedagógusképzési stratégiájának a bemutatása, a Stanford Teaching Education Programra (továbbiakban STEP) pedig nagyobb figyelmet fordítunk. Ez utóbbinál a nappali tagozatos hallgatók gyakorlóiskolai felkészítésére fókuszálunk, amely képzés jellemzője a tanári pályára, illetve a vezető tanárrá válásra történő professzionális felkészítés. Forrásként felhasználtuk Kalifornia Állam oktatási sztenderdjait, a STEP-et és saját tapasztalatunkat, amelyet a Stanford Egyetem személyes látogatása alkalmával, az Inquiry into the Stanford Teacher Education Program (iSTEP) megismerésekor gyűjtöttünk.

Kulcsszavak: tanári pálya, tanárképzés, gyakorlatorientáltság

DOI: 10.37205/TEL-hun.2019.1-2.03

Kalifornia pedagógusképzésének sztenderdjei (California Standards for the Teaching Profession / CSTP)

Kaliforniában a pedagógusok rendkívül elkötelezettek az iránt, hogy tanítványaik számára olyan felkészítést nyújtsanak, amellyel biztosítani tudják a diákok egyéni fejlesztését, képességeik kibontakoztatását, mindvégig szem előtt tartva, hogy képesek legyenek alkalmazkodni a gyorsan változó környezeti kihívásokhoz (*Darling-Hammond, 2010*). Kalifornia pedagógusképzésének sztenderdjei (California Standards for the Teaching Profession, a továbbiakban CSTP), az elméleti ismeretek megszerzése mellett a legfontosabbnak a hallgatók gyakorlati tudásának, tapasztalatainak a bővítését, tehetségük kibontakoztatását vélik, nem csak Kalifornia Állam, hanem az egész ország jövőjének az érdekében.¹⁵

Az alábbiakban azokat a CSTP-sztenderdeket ismertetjük, amelyek a hallgatók felkészítésében elsőbbséget élveznek. Összefoglaljuk azokat a szempontokat, amelyek a

¹⁵ <http://www.egusd.net/cpl/pdfs/Prof%20Learning/CSTPs%20At-a-Glance%2009.pdf> Letöltés ideje: 2018. 07. 05.

diákok tanulásának támogatását, a hatékony tanulási környezet kialakítását, a tanóra, benne a tanulás és tanítás szervezését és a tanulók munkájának értékelését segítik.

A tanulás támogatása

Kaliforniában a pedagógusoknak építeniük kell tanítványaik hozott tudására, tapasztalatára, valamint figyelembe kell venniük diákjaik kulturális háttérét és egyéni képességeiket is. A tanulók szükségleteihez igazodva ismerniük kell a különböző oktatási stratégiákat és technológiákat, amelyek magukban foglalják a különböző pedagógiai módszerek sokféleségének alkalmazását. Minden pedagógusnak törekednie kell arra, hogy tanítványait kritikus gondolkodásra és problémamegoldásra nevelje, valamint a feladatok kijelölésekor ügyelniük kell azoknak a valós élethez kapcsolására. A felkészítés során nem maradhat el a tanítványok munkájának folyamatos véleményezése, értékelése sem.

Hatékony tanulási környezet létrehozása

A pedagógusoknak olyan fizikai és virtuális környezetet kell létrehozniuk, amely támogatja a diákok tanulását, és segíti a tanulók közötti interakció kialakulását. Segíteniük kell a fizikai, szellemi és érzelmi szempontból biztonságos tanulási környezet létrehozását és fenntartását, olyan környezetet kell teremteniük, amely magas szintű elvárást fogalmaz meg a diákok teljesítményével szemben, és ehhez megfelelő támogatást nyújt minden tanuló számára. Fokozott figyelmet kell fordítaniuk tanulóik egyéni és társas viselkedésének javítására, a hatékony kommunikáció kiépítésére. Segíteniük kell a tanulók egymás iránti tiszteletének kialakulását, egymás elfogadását. Mindezek mellett támogatniuk kell az osztálytermi normák és a pozitív viselkedés kialakítását is.

A tanítás szervezése

A pedagógusokkal szemben elvárás, hogy magas szintű szaktárgyi ismeretekkel rendelkezzenek, és képesek legyenek azt diákjaik számára átadni. Törekedniük kell a tananyagnak a tanulók képességeihez való hozzáigazítására, amely során nem nélkülözhetik a hatékony oktatási stratégiák alkalmazását sem. Olyan forrásokat, technológiákat és segédanyagokat kell használniuk, amelyek minden tanuló számára biztosítják a tananyag elérhetőségét. További követelmény, hogy támogassák az angolt mint idegen nyelvet tanulók és a speciális nevelési igényű diákok osztálytermi méltányosságának megteremtését (Lotan, 2006; Cohen – Lotan, 2014).

A tanulók munkájának értékelése

A tanulók munkájának értékeléséhez a tanároknak közös elvet követő, személyre szabott értékelési rendszert kell kidolgozniuk. Törekedniük kell a tanulók önértékelésének fejlesztésére, a világos, egyértelmű és elérhető célok kijelölésére, mindent úgy szervezve, hogy építő jellegű visszajelzést adjanak mind a diákok, mind a szülők számára.

További követelmény, hogy a szakmai professzionalizmus megteremtéséhez a pedagógus hatékony együttműködést valósítson meg mind a tantestület tagjaival, mind a szélesebb szakmai közösséggel. A tanulók eredményessége érdekében együtt kell működniük a családokkal, és törekedniük kell a helyi közösségek bevonására is.

A stanfordi tanárképzés, a Stanford Teacher Education Program (STEP) bemutatása

A Stanford Egyetem Kalifornia Állam pedagógusképzésének sztenderdjeit követve építi fel saját tanárképzését. Az alábbiakban röviden bemutatjuk az egyetem tanárképző intézetét, majd a hallgatóknak a gyakorlóiskolában végzett munkájára fókuszálva megpróbáljuk érzékeltetni, hogy mitől sikeres a Stanfordin a hallgatók felkészítése a tanári pályára.

Felvételi követelmények

A Stanford Egyetem magánegyetemként működik, a tandíj magas, ennek ellenére minden szakot túljelentkezés jellemez. A hallgatók tandíjuk ellenszolgáltatásaként minőségi képzést várnak és kapnak. A STEP-be a bejutás nehéz, a felvétel online történik. A felvételi követelmény egy BA- vagy MA-diploma, amelyhez az egyetemen korábban, az alapképzettség megszerzésével párhuzamosan felvett pedagógiai tantárgyak ismeretei kell, hogy kapcsolódjanak. Szükséges továbbá egy legfeljebb három oldalas esszé benyújtása és legalább három ajánlás csatolása. Az esszé magában foglalja a jelentkező oktatással összefüggő tapasztalatának a bemutatását és a tanítással összefüggő érdeklődési körének ismertetését. A kötelező dokumentumok mellett a felvételiző egy további esszét is benyújthat, amely az oktatás általános problémáival kapcsolatos gondolatainak kifejtését tartalmazza.

A képzés céljai

A STEP küldetésnyilatkozata¹⁶ szerint a hallgatók felkészítésének célja figyelmük ráirányítása a társadalmi igazságosság és a méltányosság osztálytermen belüli megteremtésének szükségességére, a tanulók sokszínűségének elismerésére és figyelembevételére, valamint a tehetségek keresésére és támogatására. A program érzékenyen reagál a családi háttérre, a szülők elvárásaira, az eltérő képességű gyerekek igényeire és fejlesztésére, valamint a tanulók kritikus gondolkodásának és problémamegoldó képességének a fejlesztésére. A hallgatók magas szintű tudással, módszerbeli gazdagsággal és pedagógiai gyakorlattal hagyják el az egyetemet, értik az oktatás társadalom fejlődésében betöltött szerepét, és mindezt a szociokulturális háttérrel összefüggésben értelmezik. A program segíti a tanulás és a kutatás iránti elköteleződést, az egyén és az intézmény közötti együttműködést, az elmélet és a gyakorlat kapcsolatának erősítését, valamint a tanulást segítő technológiák és technikák elsajátítását. Célja a hallgatók professzionális felkészítése arra, hogy magas szinten tegyenek eleget a tanári szakmával szemben támasztott követelményeknek.

A stanfordi tanárképzés alapelvei

Kalifornia Államnak a pedagógusképzéssel szemben támasztott, fent ismertetett sztenderdjeit a stanfordi tanárképzés követendőnek tartja. A sztenderdek közül a stanfordi egyetem alapelveként első helyen jelöli meg a gyakorlatorientáltságot (és elsősorban ez jelenti a Stanford más egyetemekhez viszonyított erősségét), egy rendkívül szoros kapcsolat megteremtését, erős híd kiépítését az elméleti képzés, a diszciplína és a gyakorlati tudás, ismeretek megszerzése között.¹⁷ Cél, hogy a hallgatóknak¹⁸ lehetősége nyíljon a lehető legtöbb tapasztalatszerzésre, az egyetemen eltöltött időszak alatt különböző pedagógiai módszereknek nem csak kipróbálására, hanem begyakorlására is. Az egyetemi oktatók, az ismeretek „átadása” mellett mentorként segítik a hallgatók elméleti és gyakorlati tudásának összekapcsolását, amivel lehetőséget biztosítanak a hallgatók számára a méltányos oktatás és a professzionális pedagógiai munka megismeréséhez. Támogatást nyújtanak a

¹⁶ https://ed.stanford.edu/sites/default/files/step_secondary_handbook_2015-2016_6.19_2.pdf Letöltés ideje: 2018. 07. 05.

¹⁷ <https://web.stanford.edu/dept/registrar/bulletin1112/5130.htm> Letöltés ideje: 2018. 07. 05.

¹⁸ Fogalmak használata:

- hallgató, jelölt – a Stanford Egyetemen a tanárképzésben részt vevő diák
- pedagógus – a gyakorló helyen, a hallgató munkáját segítő tanító vagy tanár
- oktató – az egyetemen a hallgató segítésével megbízott oktató

mentori segítség igénybevételéhez, és mindehhez rendkívül körültekintő értékelési rendszert dolgoztak ki.

A képzés szerkezete

A már tanítói vagy szaktantárgyi alapképzettséggel rendelkező hallgatók gyakorlatorientált felkészítése tizenkét hónapot vesz igénybe. A hallgatók az alábbi szakokra építve erősíthetik meg pedagógusi képzettségüket:¹⁹

- tanító (elementary education),
- tanár (secondary education):
 - angol,
 - matematika,
 - történelem,
 - természettudomány (fizika, kémia, biológia és földtudomány),
 - világnyelvek (spanyol, mandarin, francia, német, japán).

A képzés jellemzője, hogy a hallgatói létszám a magyar egyetemekéhez viszonyítva alacsony, körülbelül összesen száz fő. Egy hallgatónak két segítője, mentora van: az egyik az egyetemen az erre kijelölt, választott oktató, a másik a gyakorlólhelyen a jelöltet a tanítás gyakorlatába bevezető pedagógus. Az egyetemen és a gyakorlólhelyen történő felkészítés a nyári időszakban kezdődik el, majd a gyakorlólhelyen, az iskolában végzett munka ősztől tavasz végéig szerveződik. A tanév rendje ennek értelmében nyári, kora őszi, őszi, téli és tavaszi időszakra oszlik. A hallgatók felkészülése napi rendszerességgel két helyen szerveződik: délelőtt a gyakorlóliskolában tanulnak és tanítanak, délután pedig az egyetemen bővítik tudásukat. A szaktárgyi tanterv és tananyag ismereteinek elsajátítása mellett (tantárgyi alapismeretek) nagy figyelmet fordítanak a szociológiai és pszichológiai ismeretek elsajátítására (például emberi jogok, serdülők nevelése-oktatása), a pedagógiai stratégia kidolgozására (például tanítás heterogén összetételű osztályokban) és a gyakorlat szervezésére, a tanítás kivitelezésére (beleértve az egyetemi felkészüléshez tartozó tanóra-szimulációkat is).

A jelöltek támogatása

Mint fentebb már jeleztük, hogy a hallgató szakmai fejlődését az egyetemen a számára kijelölt vagy a választott oktató, a gyakorlólhelyen pedig a támogatásával megbízott pedagógus segíti. Ez a kétoldali segítség azt feltételezi, hogy a hallgató mind az egyetemen, mind a gyakorlólhelyen segítséget kérhet és kap mentoraitól.

¹⁹ <https://ed.stanford.edu/step/academics/elementary/clinical-work> Letöltés ideje: 2018. 07. 11.

Ez a segítségadás nem csak a pedagógiai munkára vonatkozik, hanem a hallgatónak az egyéb, az egyetemmel összefüggő életének a támogatására is.

Más tanárképző intézményektől eltérően erős terepmunka-ellenőrzés (heti nyomon követés, negyedévenkénti, elsősorban diagnosztikus értékelés) jellemző az egyetemen, amelyhez professzionális mentori támogatást és személyes tanácsadást kap a hallgató. Munkája értékeléséhez átgondolt követőrendszer nyújt segítséget, amelyben figyelmet kap a hallgató munkájának elemzése, építő jellegű diagnosztikus értékelése, nem riasztva el őt a folyamatos szummatív teljesítménybírálattal. Figyelemreméltó, hogy a hallgató munkájának értékelésekor nemcsak az erősségeit emelik ki, hanem megjelölik azokat a területeket is, amelyekben fejlődnie kell. Minden hallgató tudatosítja magában, hogy nincs köztük olyan, aki mindenhez egyformán kiválóan ért, és azt is, hogy a bírálat, még ha elmarasztaló is, a fejlődésüket szolgálja.

A fentebb már említett, az elméleti és gyakorlati képzés között lévő rendkívül szoros kapcsolat megteremtése mellett az egyetem kiemelt figyelmet fordít a hallgatónak az intézmény felé történő elköteleződésének az elérésére, az „olthatatlan vágy” megteremtésére az egyetem, és így a maguk sikeressége iránt.

A STEP iskolai tanítási gyakorlatának bemutatása

A gyakorlóléhelyek kiválasztása és jellemzői

A Stanford erőssége az elméleti és a gyakorlati képzés közötti szoros kapcsolat kiépítése. A tanárjelöltek legfőbb feladata, hogy a gyakorlóléhelyükön tapasztalatokat szerezzenek, és színvonalas tanítási órákat tartsanak, bepillantást nyerjenek az iskola mindennapi életébe, kapcsolatot alakítsanak ki a gyerekekkel, az iskolával, a szülőkkel és minden, az iskolával együttműködő partnerrel. Miközben a gyakorlóléhely kiválasztása rendkívül körültekintően, megfontoltan és meglehetősen hosszadalmasan végzett és szervezett folyamat, a Stanfordon nincs kidolgozott szempontsor, amely ezt a szelekciót segítené. Helyette a kiválasztáskor Kalifornia Állam sztenderdjeit követik, amelyek a tanári professzió erősítéséhez és mentorálásához kötődő kutatásokra, illetve a képzés programjára (beleértve a tantervet és a kurzusokat is) támaszkodnak.

A gyakorlóléhelyek kiválasztásához az egyetem vonzáskörzetében található, tudásban és szocializáltságban heterogén tanulói csoportokat nevelő iskolákat keresnek (K. Nagy, 2015). A hallgatók eredményes felkészítéséhez az intézményekkel kiépített közvetlen kapcsolat az egyik legfőbb segítő, amelynek érdekében az is-

kola vezetője lehetővé teszi, hogy az arra nyitott és alkalmas pedagógusok részt vegyenek a tanárképzésben. A képzésben már bent lévő pedagógusok ajánlást tehetnek újabb kollégák, ismerősök rendszerbe történő beléptetésére, éppen úgy, mint az egyetemi oktatók, de ők emellett a hallgatók felkészítését segítő iskolákat is megjelölhetnek.

A kiválasztás előtt a STEP igazgatója vagy oktatója látogatást tesz az iskolában, amely látogatás célja általános benyomást szerezni az intézményről, de legfőképpen az osztálytermekben folyó munkáról. A látogatás alatt információt gyűjtenek a pedagógusok és a tanulók órai munkájáról, kommunikációjáról, a tanterem felszereltségéről, dekorációjáról, és szakmai beszélgetést folytatnak a pedagógusokkal és az iskola dolgozóival. Ez az információ alapozza meg, segíti a pedagógus vagy az iskola kiválasztását. Néhány esetben egy ismételt látogatást is tesznek a döntés véglegesítéséhez. Amikor egy olyan tanárra találnak, akinek munkája Kalifornia Állam sztenderdjeit és az ezeket követő *stanfordi elveket tükrözi*, az iskolát gyakorlóléhelyként jelölik meg a hallgatók számára. A Stanfornak 18 gyakorlóléiskolája van²⁰ az egyetem közelében, Palo Altóban és San Franciscóban. Az iskolák tanulói összetételüket tekintve rendkívül színesek. A Szilícium-völgyben (*Silicon Valley*) olyan iskolák is vannak, ahol rendkívül magasán iskolázott szülők gyermekei tanulnak, és vannak olyan iskolák is (például Mission negyed/Mission District/The Mission, San Francisco), ahol a nehéz körülmények között élő családokból érkezőket fogadják, küzdve nyelvi hátrányuk lefaragásáért, alulmotiváltságuk megszüntetéséért és magatartásuk rendezéséért.

A pedagógus és a jelölt együttműködésének megalapozása

Az alábbiakban a gyakorlóléhelyen segítő pedagógus és a hallgató szakmai együttműködését mutatjuk be. Az iránymutatás akár a hazai egyetemek és gyakorlóléhelyeik között megvalósuló kapcsolatot is jellemezhetné, de a hazai rendszertől való eltérések lényegesen tudatosabbá, irányítottabbá és hatékonyabbá teszik a hallgató felkészítését.

Mivel a jelentkezők között vannak olyanok, akik már rendelkeznek tanítási, tutorálási vagy coaching tapasztalattal, első lépésként ennek tényét és mértékét azonosítják, hiszen ez meghatározza a hallgató további, személyre szabott felkészítését. A további kérdések közt szerepel még, hogy milyen készségeket, tudást, érdeklődést, nyelvtudást és kulturális érzékenységet hoz magával; milyen célokat fogalmaz meg a gyakorlóléhelyel, iskolai munkájával és szakmai tudásának fejlesztésével kapcsolat-

²⁰ <https://ed.stanford.edu/step/academics/elementary/clinical-work> Letöltés ideje: 2018. 07. 11.

ban; melyek az erősségei, és mely területeken szükséges még fejlődnie (például az óra tervezése, időbeosztás, a tanulókkal való kommunikáció); hozott tudása birtokában képes-e arra, hogy tudását önállóan bővítse, vagy szüksége van még segítségre, illetve készen áll-e a tanításra. A kérdésekre kapott válaszok általános képet rajzolnak a hallgató tudásáról, attitűdjéről, kiindulási alapot szolgáltatva építéséhez, fejlesztéséhez.

A pedagógus és a hallgató még a gyakorlat megkezdése előtt beszélget az iskoláról, a mindennapi munkáról. Együtt döntenek el, hogy a hallgató milyen feladatokban vesz részt. Beszélgetnek a pedagógus irányító és szervező feladatairól, arról, hogy melyek azok a normák, amelyeket már az első héten be kell vezetni, majd követni szükséges. A pedagógus és a hallgató közösen tervezik meg a segítségkérés és segítségadás módját. A hallgató részt vesz a tanterem előkészítésében, az első hetek tanóráinak a megtervezésében.

A pedagógus bemutatja a hallgatót a tantestületnek és a szülőknek (ez utóbbi történhet az ellenőrzőbe vagy üzenő füzetbe írt, esetleg az iskola honlapján közzétett pár gondolattal). Beszélgetnek a gyerekek napi rutinjáról és az iskolában elért kompetenciamérési eredményekről is. A pedagógus bemutatja az iskola épületét, az udvart, az ebédlőt, az infokommunikációs eszközöket is. A hallgató megismeri az iskolában érvényben lévő szabályokat, szokásokat, az iskola küldetését, az elérhető szolgáltatásokat és programokat. Beszélnek a szülők bevonásának, bevonhatóságának a mértékéről.

A pedagógus és a hallgató megegyezik abban, hogy a hallgató bármikor pontosító kérdéseket tehet fel a munkavégzésével kapcsolatban. A gyakorlat alatt folyamatosan keresik az alkalmat a beszélgetésre, a szünetben történő vagy iskolaidő utáni kapcsolattartásra, amelyben az e-mailen keresztüli kommunikáció is segítség lehet. Beszélgetnek a napi rutinról (benne az ebédidőről), az iskolán kívül eltöltött időről, és kitérnek arra, hogy a hallgató ezt az időt hogyan tervezi meg (például dolgozik, órára készül, pihen).

Elkötelezettség és felelősségvállalás a minőségi munkavégzésért

A Stanfordon az elkötelezettség és a felelősségvállalás a minőségi munka segítője. Mivel a hallgatók a gyakorlati helyeken folyamatos segítséget kapnak, megfelelően fel tudnak készülni a tanításra. A gyakorlóterepen kapott segítség és az egyetemen tanultak, a tanításról felépített elképzelések teremtenek alapot a hallgató sikeres iskolai munkájához. Az elkötelezettség és a felelősségvállalás erősödése miatt idővel minden hallgató erős indíttatást érez a tanítás iránt, ugyanakkor elkötelezi magát tudása folyamatos építése mellett.

A pedagógus és az egyetemi oktató együtt segítik a hallgatót a tervezési, tanítási és értékelési alapelvek megértésében. A megbeszélések egész évben folyamatosak, fő céljuk a hallgató ismereteinek bővítése, a hallgató felkészítése a tanárrá válásra. Közösben beszélnek meg a hallgató fejlesztendő kompetenciáit, személyre szabott tervet dolgoznak ki annak érdekében, hogy a hallgató eleget tegyen a tanári professzió felé támasztott követelményeknek. A hallgatónak kötelessége figyelembe venni segítői tanácsát szakmai tudásának építéséhez.

A diploma minőségi munka végzésére kötelez, amelynek eléréséhez azonban minden hallgatónak egyéni utat kell bejárnia. Amennyiben egy hallgató a kívánt időszak alatt (nagyjából 10 hónap) nem éri el a „tanításra kész állapotot”, akkor az oktatója és a segítségével megbízott pedagógus személyre szabott tervet dolgoznak ki lemaradása csökkentésére.

Az iskolai gyakorlat szakaszai

Az alábbi gondolatsor a hallgató önálló tanításra alkalmassá válásának szakaszait mutatja be. A gondolatsor a tervezéssel, a megvalósítással és az értékeléssel kapcsolatos iránymutatást foglalja össze.

A gyakorlati munka kezdete

Az évkezdés tervezéssel, az első tanítási órák megtartásával, értékeléssel és a családokkal való kapcsolat felvételével indul. A tervezés során a gyakorlólhely pedagógusa a hallgatóval közösen átgondolja az előttük álló évet, megjelöli az elérendő célokat, megtervezi a feladatokat és az értékelést, mindezt úgy, hogy a hallgatónak legyen lehetősége az őt érintő tervek esetleges módosítására is. Ezután az egyetemen a hallgató segítségével megbízott oktató is átnézi a terveket, ezzel is erősítve a hallgató–pedagógus–oktató közös tevékenységét.

A hallgató kezdetben a segítségével megbízott tanár munkáját figyeli, „ellesi a tanításhoz szükséges fogásokat”. Eközben a pedagógus a lehető legtöbb módszert, technikát mutatja be a hallgatónak, aki rövid időn belül képes lesz aktívan részt venni a tanítási órában, segíteni a gyerekek munkáját, ha szükséges, egyéni fejlesztést végezni. Idővel a hallgató a tanítási óra egy-egy részét önállóan irányítja, bemutatja az új tananyagrészt, feladatokat jelöl ki, vagy egy-egy rövid beszélgetést moderál. A hallgató és a pedagógus együtt elemzik a jelölt óráját, az erősségeket és a hiányosságokat, majd ennek ismeretében a hallgató a pedagógus és az oktató segítségével megtervezi a következő tanórát.

A hallgató részt vesz a szülői értekezleteken, információt gyűjt arról, hogy a pedagógus hogyan kommunikál a szülőkkel, hogyan informálja őket az iskola eseményeiről. A hallgató ennek az információnak a birtokában képes pozitív megerősítést adni a szülőknél, sőt szükség esetén családot is látogatni.

A begyakorlás szakasza

A pedagógus és a hallgató továbbra is együtt tervezik meg a hallgató óráját, miközben a pedagógus mindvégig arra törekszik, hogy saját elképzeléseit ne erőltesse rá a hallgatóra. A pedagógus és az oktató különféle eszközökkel (például könyvek, tapasztalatok átadása) segítik a hallgató felkészülését, aki a saját elképzeléseit, ötleteit, az egyetemen szerzett elméleti tudását felhasználja a tanóra tervezéséhez. A hallgató fokozatosan válik képessé a megszerzett „mikro-egységek” kerek egészé, teljes óratervvé formálására, amely idővel az egymásra épülő tanórák sorozatává válik. A hallgató a pedagógus és az oktató támogatásával fokozatosan próbálja ki a különböző stratégiákat, technikákat.

A hallgató és a pedagógus együtt beszél meg az értékelés standardjait azért, hogy a hallgatónak lehetősége legyen elsajátítani az értékeléssel kapcsolatos teendőket, feladatokat, technikákat. A pedagógus folyamatosan segítséget ad a hallgatónak a lehetséges értékelési formák kivitelezéséhez, amelyeket idővel a hallgató önállóan is képes elvégezni.

A pedagógus segítségével a hallgató egyre gyakrabban kerít alkalmat a tanulásban lemaradt gyerekek családjával való beszélgetésre, amely nemcsak személyes találkozás útján történhet, hanem akár ímélen vagy telefonon keresztül is. A hallgató igyekszik egyetlen alkalmat sem elmulasztani a szülők részére szervezett találkozókban.

Az önállóvá válás szakasza

A hallgató feladata ebben a szakaszban az óráira való körültekintő felkészülés, amelyben az egyetemen és a gyakorlati terepen tanultak segítenek. A pedagógus és az oktató kulcsszerepet játszanak ebben a folyamatban, segítenek a tanterv megismerésében, a feladatok ütemezésében és a hosszú távú tervezésben.

A hallgató saját módszertani gazdagságát a tanulók szükségleteihez, képességeihez igazítja. Kezdetben egy-egy kis tanulói csoport munkáját szervezi meg, valamint egyéni fejlesztéseket végez. A pedagógus, és lehetőség szerint az oktató is, a hallgatónak minden tanítási óráját megnézi, visszajelzést adva, tanáccsal ellátva őt. A hallgató fokozott figyelmet fordít a tanulók értékelésére, amelyről a pedagó-

gusnak folyamatos információt nyújt. Munkáját az egyetemen elsajátított elméleti ismeretek és a pedagógustól kapott információk segítik. A hallgató folyamatosan tájékoztatja a családot a tanuló előrehaladásáról és új lehetőségeket, alkalmakat keres a család bevonására a tanuló teljesítményének javítása érdekében. Lehetősége van szülői összejövetelek, találkozók szervezésére, illetve részt vesz a diákok által kezdeményezett találkozókra is.

A Stanfordin a tizenkét hónapos gyakorlat alatt a középiskolai tanárok (a hazai 7. évfolyamon és annál feljebb tanítók) a képzés felénél gyakorló helyet váltanak. A hallgató az előző gyakorlólóhelyen szerzett tapasztalatait, tudását magával viszi, új helyet kap/választ, ahol feladata mielőbb megismerni a helyi tantervet, az osztályt és a tanulókat. Az új helyen egy másik pedagógus segíti a hallgató beilleszkedését. Megbeszélést szervez a hallgatóval és az oktatóval, amely alkalommal feltárják a hallgató erősségeit, célokat tűznek ki a fejlesztéséhez, és átbeszélnek a kezdeti pár tanítási hét feladatait. A pedagógus építi a hallgató erősségeire, figyelembe veszi, hogy az új hely új nehézségeket is jelenthet a hallgató számára.²¹

Az egyetemi oktató és a hallgató kapcsolata, a hallgató felkészülése a tanórára

A stanfordi képzés erősségét az egy éven át tartó napi gyakorlat (délelőtt iskolai munka, délután egyetemi képzés) adja, amelynek során az egyetemi oktató negyedévenként három alkalommal megtekinti a hallgató tanítását, feljegyzést készít fejlődéséről, segítséget nyújt gyakorlati munkája tökéletesítéséhez, és ekkor kerít alkalmat arra, hogy Kalifornia Állam oktatási sztenderdjeire is folyamatosan emlékeztesse őt.

A hallgató, óratervei elkészítése előtt, a tanulók meglévő tudását figyelembe véve, az óra célját illetően egyeztet a pedagógussal, majd elkészíti az óratervet. Ezt önállóan teszi, de bármikor segítséget kérhet a pedagógustól, a mentorálásával megbízott oktatótól, a szemináriumvezetőtől, sőt a társaitól is. A megbeszélésre, tanácskérésre az iskolában minden nap a tanítás, az egyetemen pedig az előadások és a szemináriumok után van lehetőség. Utóbbi esetében nagyjából egy óra áll a mentor-oktatóhoz tartozó hallgatók 4–8 fős csoportjának rendelkezésére. A megbeszélés a napi gyakoriság kötelezettségétől eltekintve informális, az előadó-

²¹Előfordulhat például, hogy a hallgató az egész osztályt nehezen kezeli, de kiváló teljesítményt nyújt a kicsi csoporttal való foglalkozásban vagy az egyéni fejlesztésben.

teremben a hallgatók a mentor-oktató köré gyűlve beszélhetik meg tanítási tapasztalataikat, problémáikat, és kérhetnek tanácsokat a felkészülésükhöz.

Kezdetben a hallgató által elkészített terv lehet rövid, 10–20 perces. Bár az óratervnek nincs egyetlen meghatározott formája, sablonja, az alábbi tartalmakat kötelezően magában kell foglalnia:

- az óra célja;
- az óra bemutatása olyan hosszán és részletesen, hogy azt egy másik társ, pedagógus is megértse, és akár önállóan alkalmazni tudja;
- a tanulók haladásához igazítva az értékelés megtervezése.

Az egyetemen tehát a tervezés szakaszában a hallgató és az egyetemi oktató napi rendszerességgel megbeszélést tart. Az oktató azzal segíti a hallgató felkészülését a leghatékonyabban, ha tanácsaival tökéletesíti a hallgató által választott stratégiát, de felhívja a figyelmet az esetleges buktatókra is.

A fenti rendszeres felkészülésen, tanácsadáson kívül a hallgató és az oktató együtt dolgozzák ki az egyetemi oktató által látogatni kívánt három óra megfigyelési szempontjait. Óra közben az oktató feljegyzi a hallgató kérdéseit és elemzésre érdemes mondatait, majd közösen megbeszélik azokat. Az oktató feladata annak követése, hogy a hallgató az előre eltervezett ütemben és tartalommal halad-e.

Közvetlenül a tanóra után megbeszélik az órát, majd két napon belül a hallgató írott formában benyújtja reflexióját az oktatónak. Ez a reflexió segíti őt a folyamatos fejlődésben és önálló munkára való képességének kibontakoztatásában. Törekednie kell arra, hogy a reflexió ne csupán egy egyszerű összegzése legyen a tanórán törtéteknek, hanem térjen ki a tanóra részleteire, a tanórával kapcsolatos kérdésekre, észrevételekre, dilemmákra is.

A hallgató reflexiójának elkészítésében az alábbi kérdés- és kérdéssor nyújt segítséget:

- Válasszon ki egy pillanatot az órából, amely váratlan fordulatot vagy meglepetést jelentett az ön számára. Milyen kérdések fogalmazódtak meg önben ezzel kapcsolatban?
- Ha lehetősége lenne az érintett órát újratanítani, mit tenne másképp és min nem változtatna? Miért? Mi az, aminek hatására újragondolná, megváltoztatná az óra egy-egy részletét?
- Mi volt az a döntés vagy igazítás, amelyet az órán meg kellett hoznia, meg kellett tennie? Mi volt az oka döntése meghozatalának? Visszatekintve a pillanatra, milyen előnyei és hátrányai voltak döntésének?

- Mit tudott meg a tanulókról az órán? Mit tudott meg magáról? Mit gondol a diákok órai munkájáról, és milyen hatással van ez a következő döntésére?
- Idézzon fel egy konkrét félelmet vagy bizonytalanságot, amely felmerült önben a tanítás során! Mi volt a kiváltó ok? Hogyan befolyásolta ez az ön munkáját? Mit tanult belőle?
- Milyen kapcsolatot talál a tanóra és az egyetemen tanultak között? Milyen kérdés merült fel önben ezzel kapcsolatban? Hogyan válaszolná meg most ezeket a kérdéseket?

A fenti kérdések nem terjednek ki minden részletre. Idővel azonban a hallgató egyre több tapasztalatot szerez, egyre több kérdést tud megválaszolni, sőt egyre több ötlete támad a tanórával kapcsolatban.

Az írott reflexióval szemben támasztott követelmények a következők:

- A tanítási óra minden részletére kiterjedő elemzés.
- Konkrét részleteken, mozzanatokon alapuló elemzés.
- Annak átgondolása, hogy a tanóra részleteinek elemzése hogyan hat a hallgató jövőbeli munkájára.
- Utalás Kalifornia Állam sztenderdjeire.
- 2–3 oldalnyi terjedelem.
- Professzionalizmust sugárzó, szerkesztett, nyelvtanilag kifogástalan összefoglalás.

Amennyiben az oktató úgy érzi, hogy az írásbeli reflexió nem felelt meg a fenti kritériumoknak, a hallgatót megkéri, hogy gondolja át, és készítse azt el újra. Az egyetem a tanítás kötelezettségére, illetve annak a minőségére vonatkozó követelmények teljesítésére szerződést köt a hallgatóval.²²

Vizsgakövetelmények

A hallgató felkészítése és tanítási gyakorlatának értékelése folyamatos, a gyakorlat vizsgatanítással zárul. Az értékelésbe 40%-ban beletartozik a képzés alatt, az oktató háromszori látogatása során megfogalmazott vélemény. Az értékelés a felkészülés szakasza alatt diagnosztikus, míg a végén szummatív, jeggyel zárul. A hallgató munkája jeles, ha órai munkája egyértelműen jól szervezett, konzisztens, célorientált, az idővel jól gazdálkodik és tevékenysége céltudatos. Amennyiben a

²² https://ed.stanford.edu/sites/default/files/step_secondary_handbook_2015-2016_6.19_2.pdf Letöltés ideje: 2018. 07. 05.

jelölt, teljesítménye nem egyenletes, munkájában nem önálló, jelentős segítséget, támogatást igényel, nem kap megfelelő képzést. Számára a képzés látogatási lap kibocsátásával zárul. Mivel a Stanford garantálja, hogy magasan képzett, felkészült pedagógusok hagyják el az egyetemet, amennyiben a hallgató a kívánt teljesítményt nem éri el, az egyetem nem bocsát ki számára diplomát.

A STEP lehetséges hatása a magyar pedagógusképzés megújítására

A pedagóguspálya elvárásainak nehéz megfelelni, ha a frissen diplomát szerzeteknek nincs megfelelő szintű felkészültsége ahhoz, hogy komfortosan mozogjanak az osztályteremben. Az oklevél megléte ugyanis önmagában még nem feltételezi, hogy képesek alkalmazni a tudásukat. Ezért a stanfordi tanárképzés erősségei között tartjuk számon a gyakorlatorientáltságot, amely szoros köteléket formál az elméleti képzés, a diszciplína és a gyakorlati tudás, az ismeretek megszerzése között, lehetőséget nyújtva a hallgatóknak a tapasztalatszerzésre és a különböző pedagógiai módszerek kipróbálására és begyakorlására. A Stanford Egyetem erős gyakorlatorientált képzése iránymutatás lehet a magyar egyetemek számára.

Hiányosságként jelentkezik az is, hogy a magyar tanárképzésben egyetlen egyetem sem deklarálta első helyen, hogy elkötelezettséget mutat a hallgatók méltányos oktatásra való felkészítése tekintetében. A Stanford pedagógusképzése követendő példát nyújt a magyar egyetemek számára ahhoz, hogyan érzékenyítse hallgatóikat a társadalmi igazságosság és méltányosság osztálytermen belüli megteremtésének a szükségességére, a tanulók sokszínűségének figyelembevételére.

A fentiek mellett a Stanford Egyetemen figyelemreméltó a mentorrendszer kiépítése és működtetése is, amely a magyar egyetemekről a fent ismertetett formában még hiányzik.

Összegzés

Fenti gondolatsorunkban bepillantást engedtünk a Stanford Egyetem tanárképzésének gyakorlóterepi munkájába. A STEP célja a hallgatók felkészítése a pedagóguspályára, a tudásban és szocializáltságban heterogén tanulócsoportok nevelésére, előtérbe helyezve a méltányosság megteremtését. A jelölteket megtanítják arra, hogy kritikus gondolkodásra és problémamegoldásra neveljék a diákokat, ér-

zékenyen reagáljanak a szociális háttérükre, a szülők igényeire, helyezték középpontba a tanulók egyéni szükségleteit és személyre szabott fejlesztését.

A Stanfordon elért eredmények²³ azt bizonyítják, hogy a tanítás nem csak elméleti tudást jelent, hanem egy rendkívül összetett nevelő és oktató tevékenységet is. A program célja, hogy a hallgatók értsék és megértsék a felkészülésükhöz szükséges folyamatos reflexió fontosságát, a felek között létrejött kommunikáció kiépítésének a szükségességét, az elmélet és a gyakorlat erős kapcsolatának elengedhetlenségét. Az a cél, hogy a hallgatók, elhagyva az egyetemet, mind elméleti, mind gyakorlati tudásuk birtokában biztosan kezdjék meg pályájukat.

Irodalom

California Standards for the Teaching Profession (CSTP) (2009):
<https://www.egusd.net/cpl/pdfs/Prof%20Learning/CSTPs%20At-a-Glance%202009.pdf> Letöltés ideje: 2018.07.05.

Cohen, G. E. – Lotan, A. R. (2014): *Designing Groupwork Strategies for heterogeneous classrooms*. Teachers College, Columbia University, New York – London.

Darling-Hammond, L. (2010): Teacher Education and the American Future. *Journal of Teacher Education* 61. évf. 1–2. sz. 35–47. <https://doi.org/10.1177/0022487109348024> Letöltés ideje: 2018.07.05.

International comparisons and university rankings 2017 <https://www.lut.fi/web/en/get-to-know-us/introducing-the-university/international-comparisons-and-university-rankings> Letöltés ideje: 2018.07.05.

K. Nagy Emese (2015): *KIP könyv I–II*. Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc.

Lotan, R. (2006): Teaching Teachers to Build Equitable Classrooms. *Theory Into Practice*, 45. évf. 1. sz. 8. https://doi.org/10.1207/s15430421tip4501_5 Letöltés ideje: 2018.07.05.

Stanford Teacher Education Program <https://web.stanford.edu/dept/registrar/bulletin1112/5130.htm> Letöltés ideje: 2018.07.05.)

Stanford Teacher Education Program – Clinical Work
<https://ed.stanford.edu/step/academics/elementary/clinical-work> Letöltés ideje: 2018. 07. 05.

Stanford Teacher Education Program 2016. Secondary Handbook.
https://ed.stanford.edu/sites/default/files/step_secondary_handbook_2015-2016_6.19_2.pdf Letöltés ideje: 2018.07.05.

²³ <https://www.lut.fi/web/en/get-to-know-us/introducing-the-university/international-comparisons-and-university-rankings> és <https://www.topuniversities.com/universities/stanford-university#wurs> Letöltés ideje: 2018.07.05.

Link1

<https://www.lut.fi/web/en/get-to-know-us/introducing-the-university/international-comparisons-and-university-rankings> Letöltés ideje: 2018. 07. 05.

Link2

<https://www.topuniversities.com/universities/stanford-university#wurs> Letöltés ideje: 2018. 07. 05.

Practice-Oriented Teacher Education at Stanford University

The aim of this paper is to give an overview of one of the most effective teacher education programmes of the world, that of Stanford University. (<https://www.lut.fi...> 2018). The paper can be divided into two main parts, though of unequal lengths: the description of the teacher education strategy of the State of California gets less emphasis, as the paper focuses more on Stanford Teaching Education Program (STEP). Within STEP, daytime students' practicum receives special attention, as it caters for the professional preparation of trainees, and serves to support cooperating teachers as well. The sources of the paper include the professional standards of California, and the author's own experiences regarding STEP, which she gained while visiting Stanford in person and participating in the iSTEP Institute: the inquiry into the Stanford Teacher Education Program.

Keywords: teacher education, theory, practice